

Končící rektor Mikuláš Bek bilancuje:

BRNO Po osmi letech v rektorském křesle a celkem patnácti letech ve vedení brněnské Masarykovy univerzity na konci srpna Mikuláš Bek odchází. V bilančním rozhovoru rektor hodnotí, že největším zlepšením v době jeho funkčního období bylo snížení počtu studentů, naopak se zatím dostatečně nedaří otevírat školu zahraničním vědcům. Komentuje i spor s prezidentem Milošem Zemanem a vysvětluje, proč se stal senátorem. „Dříve jsem souběh rektorského a politického angažmá považoval za poměrně nebezpečný. Změnil jsem názor ve chvíli, kdy se univerzity dostaly do sporu s prezidentem Zemanem o pravomoc jmenovat profesory,“ říká Mikuláš Bek.

* Ve funkci rektora končíte k 31. srpnu. Už balíte, nebo máte ještě nějaké resty, které je potřeba dořešit?

V těchto dnech hlavně vyklízím kancelář. Poslední měsíce v rektorském křesle jsou o poznání klidnější. Těsně před koncem funkčního období už rektor rozhodně nemá mandát, aby na univerzitě prosazoval radikální změny. Tuto kreativní práci bude mít na krku už nově zvolený rektor. Mým úkolem je dotáhnout do konce už jen pár věcí.

* Zůstanete na univerzitě působit v nějaké funkci?

Nadále budu učit na Ústavu hudební vědy Filozofické fakulty. Chtěl bych se o něco víc než v posledních letech věnovat výuce a snad také psaní. Jinak se o žádnou funkci na univerzitě ucházet nebudu. Ve vedení školy jsem působil patnáct let – osm jako rektor, před tím jako prorektor. Myslím, že je čas ustoupit stranou a nechat kolegy, ať nasměrují univerzitu tam, kam to budou považovat za rozumné.

* Od října 2018 jste senátorem. Když zhodnotíte souběh funkcí rektora a senátora, jste od října víc rektorem, nebo senátorem?

Souběhu obou funkcí určitě nelituji. Většina senátorů má své profesní zázemí mimo politiku, a to je zdravé, protože svou profesní zkušenost tak přináší do debaty o tom, co budou připravované legislativní změny znamenat pro každodenní praxi. Devítiměsíční souběh jsem v Senátu využil, abych se učil procedurálním zvyklostem. Na druhou stranu jsem rád, že nebude dál pokračovat, protože časově to bylo velmi náročné. Dařilo se mi sice povinnosti časově skloubit, nezanedbával jsem zasedání univerzitních orgánů a v Senátu mám jednu z nejvyšších účastí na hlasování, ale teď se budu moct věnovat i kreativnější části legislativní práce senátora.

* Po zvolení do Senátu jste říkal, že obě funkce oddělíte. Myslíte si, že se to povedlo a že to tak vnímají i lidé?

Byl jsem si vědom, že musím oddělovat to, kdy prezentuji názory rektora a kdy senátora. Věřím, že se to dařilo, byť za cenu toho, že jsem jako rektor v posledním roce do jisté míry diplomatičtěji formuloval svá stanoviska vůči celostátní vysokoškolské politice. Jsem rád, že se neprotahovala volba mého nástupce a od dubna je jasné, že mým nástupcem bude Martin Bareš. A kdyby bylo potřeba významně vstoupit do diskuse o rozpočtu vysokých škol nebo o jiných výbušných tématech ve vztahu mezi univerzitou a státem, považoval bych za vhodnější, aby se do toho zapojil už nově zvolený rektor, protože já bych mohl být považován za opozičního politika, který kritizuje vládu jen proto, že je členem opozice.

* Čím to podle vás je, že rektory Masarykovy univerzity láká politická kariéra?

Netýká se to jen brněnských rektorů, mým kolegou v Senátu je bývalý rektor Univerzity Karlovy Václav Hampl, Ivo Vondrák (bývalý rektor ostravské Vysoké školy báňské – pozn. red.) je hejtmanem Moravskoslezského kraje. Není tedy ojedinělé, že by rektori vstupovali do politiky. A je na tom vidět, že rektorská role je vlastně zčásti politická, protože rektor zastupuje univerzitu vůči státu, vstupuje do celostátní diskuse o vzdělávací politice. U velkých univerzit rektor jednou nohou v politice vlastně už je. Dvojnásob to platí pro Masarykovu univerzitu, protože jsme velká vysoká škola mimo Prahu. Když máme hájit její zájmy, musíme být víc vidět než rektori jiných škol. Tuto roli hrál Jiří **Zlatuška**, Petr Fiala a musel jsem ji velmi rychle začít hrát i já.

* Kdy se to zlomilo u vás a rozhodl jste se pro vstup do politiky?

Dříve jsem souběh rektorského a politického angažmá považoval za poměrně nebezpečný. Změnil jsem na to názor ve chvíli, kdy se univerzity dostaly do sporu s prezidentem Milošem Zemanem o pravomoc jmenovat profesory. Dodneška prezident nenaplnil zákon a nejmenoval tři profesory, kteří splnili všechny požadavky stanovené zákonem. Tehdy se můj názor zlomil. Ve chvíli, kdy prezident porušuje zvyklosti a možná i zákony a Ústavu, znamená to, že musíme hájit autonomii univerzit i politickými prostředky. Proto jsem se ke konci svého druhého rektorského období rozhodl kandidovat do Senátu.

* Připomeňme, že vy jste se do sporu s prezidentem Zemanem dostal v roce 2013, když chtěl před sněmovními volbami vystoupit na Masarykově univerzitě a vy jste mu to nedovolil se slovy, že tam bude dělat politickou agitaci. Když se na to podíváte zpětně, změnil byste své rozhodnutí?

Dodneška to považuji za správné rozhodnutí. Prezident v našem systému není absolutní monarcha, který si může dělat, co chce. Události roku 2013 zpětně vidím jako počátek situace, která v posledních letech eskaluje, a konfliktů mezi prezidentem a různými typy institucí přibývá. Míra byla završena tím, že prezident nejmenuje ministra a chová se způsobem, který nemá oporu v Ústavě. Takové jednání se podobá jeho postoji nejmenovat profesora, přestože splnil všechny zákonné podmínky. Vedlo to až k tomu, že jsme jako senátoři potřebnou většinou ke konci července schválili ústavní žalobu na prezidenta. Vše to tedy začíná rokem 2013 a konfliktem mezi prezidentem a univerzitami, to byl první symptom.

* Nastupujícího rektora Martina Bareše v červenci jmenoval prezident Zeman osobně. Vám pro vaše druhé funkční období poslal dekret přes ministryni školství. Berete to jako vstřícný krok od prezidenta, že s novým rektorem chce začít s čistým štítem?

Věřím, že spor, který jsme spolu s prezidentem měli, byl ryze osobní, nikoli institucionální proti univerzitě. Jsem rád, že setkání nového rektora s prezidentem proběhlo důstojně, stejně jako jsem rád, že jsem tehdy dekret převzal z rukou ministryně školství Kateřiny Valachové, což pro mě bylo ctí.

* Když se ohlédnete a zhodnotíte vaše osmileté rektorské období. Co považujete za největší změnu k lepšímu?

Za zásadní považuji, že se v prvních letech mého mandátu poměrně rychle podařilo změnit směřování univerzity v otázce celkového počtu studentů. Do roku 2011 vzhledem k financování platilo, že čím bude univerzita z hlediska počtu studentů větší, tím lépe a dostane také víc peněz. Mentalita univerzity byla nastavená na stálé zvyšování počtu studentů. Demografická křivka ale začala klesat a my se rozhodli trend obrátit a počet studentů cíleně postupně snižovat. To umožnilo ministerstvo školství, jež řeklo, že nám peníze neubere, když snížíme počty studentů. Podařilo se nám tak zlepšit základní ukazatel kvality školy, což je počet studentů připadající na jednoho učitele. V roce 2011 bylo na naší univerzitě 28 studentů na jednoho učitele, dnes je to 19. V mezinárodních srovnáních je tento počet pro univerzity našeho typu považován za ideální.

* Jaký je výhled? Budou počty studentů ještě klesat?

Zřejmě ještě chvíli klesat budou a dostaneme se pod 30 tisíc studentů (dnes na Masarykově univerzitě

studuje přes 31 tisíc studentů – pozn. red.). To z dlouhodobého hlediska považuji za optimální a škola by si jej měla udržet.

* Co se naopak nepovedlo a třeba i zůstává pro vašeho nástupce?

V takové míře, jak jsem doufal, se nepovedlo zlepšit pozici univerzity v oblasti výzkumného výkonu. Sice jsme se zlepšili i z hlediska počtu publikací, ale to nestačí. Zlepšuje se spousta univerzit po světě a závisí to v zásadě na dvou parametrech. Jedním z nich jsou peníze, v tomto ohledu soutěžíme třeba s Jižní Koreou nebo Čínou, kde vlády do škol a výzkumu investují velmi velkoryse. Druhým parametrem jsou lidé. Bohužel se zatím dost rychle nedaří otevírat české univerzity mezinárodnímu prostředí a podíl zahraničních vědců je nízký. Tady svému nástupci nechávám spoustu práce, aby pokračoval, a musí postupovat dopředu mnohem rychleji, jestliže máme začít světovou špičku dohánět. To nepochybně bude jedna z priorit nového rektora.

* Jedním z cílů vašeho nástupce právě je dostat Masarykovu univerzitu v prestižních světových žebříčcích vysokých škol do první pětistovky. Proč se to zatím nepovedlo a je to pro univerzitu skutečně tak podstatné?

Spolu s děkany jsme před pár lety dospěli k závěru, že žebříčky jsou založeny na rozumných kritériích a měří to, co je pro kvalitu univerzity důležité, takže pozice v žebříčcích je skutečně odrazem reálné kvality instituce. V současné době nám účast v té top pětistovce utíká asi o třicet pozic. Vysvětlení, proč tam zatím nejsme, je jednoduché – sice se zlepšujeme, ale vysoké školy z některých regionů světa, o kterých jsem mluvil, se zlepšují mnohem rychleji. Už jen to, že v této konkurenci neklesáme, ale držíme se těsně za pětistovkou, nás stojí hodně práce.

* Na univerzitě je důležité také zázemí pro studenty. V kampusu v Bohunicích se staví cvičná nemocnice, loni se nové budovy dočkala filozofická fakulta. Jaké další investice školu čekají?

Stavební rozvoj nebude už tak dramatický. Naplno běží stavba cvičné nemocnice pro mediky a kromě toho jsme připravili několik dalších projektů – je potřeba dobudovat **fakultu informatiky**, kde se v posledních letech areál postupně modernizuje, dále se uvažuje o rozvoji kampusu, kde bychom rádi vytvořili mezioborové centrum, které by se soustředilo na problematiku stárnutí. A zahajujeme další fázi oprav studentských kolejí.

Foto popis| Rektor na odchodu Od roku 2011 je Mikuláš Bek rektorem Masarykovy univerzity. Jeho mandát vyprší na konci srpna. Loni v říjnu uspěl ve volbách do Senátu, kam kandidoval s podporou Zelených, ODS, STAN a TOP 09.

Foto autor| Foto: Anna Vavříková, MAFRA

O autorovi| Zuzana Brandová, redaktorka MF DNES

Regionální mutace| Mladá fronta DNES - jižní Morava